

Forensic accounting and its role in the economy

Asghar Asgharzadeh¹, Roohollah Bayat^{2*}, Reza Kalantari³
, Gholamreza Mohammadi⁴, Saein Khoshbin⁵

1st Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, AJA Command and Staff University, Tehran, Iran.
A.Asgharzadeh@CASU.AC.ir

2nd Associate Professor of Accounting Department, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
r.bayat@soc.ikiu.ac.ir

3rd MSc. accounting, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.
reza2020.kalantar@gmail.com

4th MSc. accounting, Faculty of Humanities, Shahre Qods Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
gholamreza.mohamadi.acca@gmail.com

5th MSc. BSc Banking and Finance, sheffield hallam university, Sheffield, England.
Saeynkhoshbin@gmail.com

Extended Abstract

Introduction: This study aims to investigate the persistent rise in organizational bankruptcies and economic crimes, which are largely attributed to the failure of conventional auditing systems. It highlights the need for innovative approaches such as forensic accounting. Economic growth in developing countries like Iran requires optimal resource utilization and enhanced financial transparency. Forensic accounting plays a vital role in identifying and preventing financial fraud, thereby contributing to economic improvement. As a discipline that analyzes the production, distribution, and consumption of goods and services, economics provides a framework for understanding the behavior of financial agents and the impact of financial decisions on society. It is directly linked to financial transparency, fraud detection, anti-money laundering efforts, and the protection of stakeholder interests (Elili et al., 2024). Given the increasing complexity of financial fraud and organizational collapse, forensic accountants must be equipped with the skills to identify, investigate, and preserve financial evidence.

Background and Objective: This research seeks to clarify the role of forensic accounting in improving economic performance by identifying and reducing financial fraud. As a specialized branch of accounting, forensic accounting focuses on analyzing financial evidence in legal cases and plays a key role in fraud detection and prevention. Financial fraud, defined as the deliberate distortion of financial information for illicit gain, poses a serious threat to economic health. Domestic studies have shown that institutional oversight and improved auditing standards are among the most effective factors in reducing financial misconduct. International research also emphasizes the importance of professional training for accountants and the implementation of effective management accounting systems in fraud prevention.

Methodology: The study employs a descriptive–survey approach using a mixed-method design (qualitative and quantitative). The qualitative phase involved 15 experts from the Supreme War Research Institute, certified accountants, and judicial experts selected through theoretical saturation sampling. In the quantitative phase, the sample included 96 participants divided into three main groups: academic experts, organizational professionals (including

staff from the Supreme War Research Institute, Army Command Headquarters, certified accountants, judicial experts, and the National Anti-Corruption Task Force), and independent researchers and stakeholders. Data collection tools included semi-structured interviews for the qualitative phase and a Likert-scale questionnaire for the quantitative phase. Quantitative data were analyzed using SPSS and Smart-PLS, while qualitative data were processed through content analysis and coding in MAXQDA.

Findings: The results confirm that forensic accounting plays a central role in identifying, preventing, and reducing financial fraud, thereby contributing to economic improvement. In the fraud disclosure phase, client reporting codes (AB) had the highest factor loading (0.97), indicating the importance of transparency and public participation. In the litigation phase, the performance of legal plaintiffs (BB) also showed a high impact (0.97), reinforcing the role of oversight institutions. Evaluations by regulatory experts (CC) with a factor loading of 0.96 highlighted the need for skilled and trustworthy professionals. The judicial review phase showed the strongest effect (0.99) for the performance of judicial investigators (DB), emphasizing impartial and thorough case handling. The expert review phase (EB) with a loading of 0.98 underscored the importance of structured expert panels in improving financial reporting and claim validation. Finally, in the indictment phase, adherence to forensic accounting standards by prosecutors (FA) with a loading of 0.97 demonstrated the significance of international standards in enhancing the efficiency of economic justice systems. According to the research results, the answer to the main research question is clearly stated. In this way, forensic accounting, by creating transparency, reducing corruption, improving the quality of reporting, developing human capital, and strengthening supervisory institutions, is not only a tool for reducing financial fraud, but also an effective mechanism for improving public trust and improving the economy of society. Also, the statistical analyses of this research, which were conducted using MAXQDA and Smart-PLS software, indicate confirmation of the research hypothesis based on the direct relationship between forensic accounting and reducing financial fraud and improving the economy.

Discussion: The findings align with previous studies such as those by Zohroh et al. (2025) and Elili et al. (2024), which emphasize the role of forensic accounting in promoting transparency and economic stability. Limitations of the study include time and budget constraints, limited access to a broader pool of experts—especially internationally—and the novelty of the topic, which resulted in a lack of comparable models and literature. Some experts also had limited familiarity with the analytical techniques used, and subjective responses may have influenced the data. To advance forensic accounting in Iran, it is recommended to strengthen whistleblower reporting, develop and institutionalize international forensic accounting standards, integrate forensic accounting into university curricula, improve judicial procedures, adopt advanced technologies such as artificial intelligence, and enhance institutional oversight. Preventing inaccurate asset evaluations, hidden liabilities, and fictitious revenues is also essential. Future research should explore dynamic modeling tools like Vensim and efficiency analysis methods such as DEA, and examine the role of technologies like blockchain, data mining, and AI in improving forensic accounting efficiency and reducing fraud detection costs.

Keywords: Accounting; Forensic Accounting; Economic Fraud; Command and Staff University of AJA.

حسابداری قضایی و نقش آن در اقتصاد

اصغر اصغرزاده^۱، روح الله بیات^{۲*}، رضا کلانتری^۳، غلامرضا محمدی^۴، صائین خوشبین^۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۰۱

چکیده

این پژوهش باهدف تبیین نقش حسابداری قضایی در بهبود اقتصاد از طریق شناسایی و کاهش تقلبات مالی انجام شد. فرضیه تحقیق مبنی بر حسابداری قضایی با کاهش تقلبات مالی و بهبود اقتصاد رابطه مستقیمی دارد، با روش ترکیبی کیفی و کمی بررسی گردید و ارتباط مثبت تأیید شد. جامعه آماری شامل ۹۶ نفر از خبرگان سازمانی و دانشگاهی بود که با نمونه‌گیری قضاوتی و گلوله برفی در بهار ۱۴۰۴ انتخاب شدند و از روش ترکیبی کیفی و کمی (تحلیل کیفی در MAXQDA و تحلیل کمی کمینه مجزورات جزئی در Smart-PLS) استفاده شده است. یافته‌های اصلی این تحقیق نشان می‌دهد که کیفیت عملکرد بازپرس قضایی (با بار عاملی ۰.۹۹) بیشترین تأثیر را بر رویه‌های شعبه قضایی در رسیدگی به پرونده‌های تقلب مالی دارد. همچنین، تعداد هیئت منتخب کارشناسی رسمی (بار عاملی ۰.۹۸) و عملکرد خواهان حقوقی (بار عاملی ۰.۹۷) به ترتیب نقش قابل توجهی در بررسی کارشناسی رسمی و طرفین مدعی ایفا می‌کنند. از سوی دیگر، رعایت استاندارد ۱۲۰ برای بررسی اسناد و هویت (بار عاملی ۰.۹۷) به‌عنوان عاملی کلیدی در ارتقاء عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی شناسایی شده است. علاوه بر این، گزارشات ارباب‌رجوع سازمان (بار عاملی ۰.۹۷) و بررسی کارشناسان نهاد نظارتی (بار عاملی ۰.۹۶) نیز به‌طور معناداری بر عملکرد افشاگران تقلبات مالی و بررسی‌کنندگان ادعا تأثیرگذار هستند. این عوامل با پیشگیری از تقلبات مالی و در نتیجه افزایش شفافیت مالی و جلوگیری از بحران‌های اقتصادی، به بهبود اقتصاد کمک می‌کنند و نتایج تحقیق تأیید می‌کند که حسابداری قضایی با کاهش تقلبات مالی، نقش مؤثری در اقتصاد ایفا می‌کند.

واژگان کلیدی: حسابداری، حسابداری قضایی، تقلبات اقتصادی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا.

۱. استادیار دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران. A.Asgharzadeh@CASU.AC.ir

۲. دانشیار گروه حسابداری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. r.bayat@soc.ikiu.ac.ir

۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران. reza2020.kalantar@gmail.com

۴. دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس، تهران، ایران. gholamreza.mohamadi.acca@gmail.com

۵. دانش آموخته کارشناسی ارشد بانک داری و مالی، دانشگاه شفیله هالام، دانشکده مدیریت و کسب و کار، شفیله، انگلستان. Saeynkhoshbin@gmail.com

۱- مقدمه

این تحقیق باهدف بررسی دلایل گستردگی مداوم ورشکستگی سازمان‌ها و جرائم اقتصادی انجام شده است که ناشی از شکست حسابرسی کنونی است و نیاز به ظهور حسابداری خلاق مانند حسابداری قضایی را برجسته می‌نماید. رشد و توسعه اقتصادی در کشورهای در حال توسعه مانند ایران نیازمند بهره‌برداری بهینه از منابع و افزایش شفافیت مالی است. حسابداری قضایی با شناسایی و پیشگیری از تقلبات مالی، نقش کلیدی در بهبود اقتصاد ایفا می‌کند. برای نمونه، فساد مالی در فولاد مبارکه اصفهان، شامل تخصیص غیرقانونی منابع تحت پوشش کمک‌های اجتماعی و تبلیغات، نشان‌دهنده نیاز به تقویت حسابداری قضایی برای جلوگیری از سوءاستفاده‌های مالی و حفظ ثبات اقتصادی است (تسنیم، ۱۴۰۱). مثال‌هایی مانند ورشکستگی انرون نشان‌دهنده نقش تقلبات مالی در بحران‌های اقتصادی است (تفتیان و دوازده‌امامی، ۱۴۰۲). همان‌طور که مطالعات نشان می‌دهد به دنبال ضعف در قوانین و نظارت بر آن، فساد پدیدار می‌گردد. مجموعه‌ای از رویدادها در دو دهه اخیر، شیوه‌های حسابداری را هم برای جامعه بین‌المللی و هم برای مؤسسات مالی بین‌المللی در اولویت قرار داده است. کار حسابداری به‌طور سنتی در خدمت منافع عمومی است که به معنای رفاه جمعی جامعه، مردم و مؤسسات است (خانکی و همکاران، ۱۴۰۲). به گزارش‌هایی که توسط حسابداران رسمی حسابرسی می‌گردد اعتبار داده می‌شود، مانند صورت‌های مالی حسابرسی شده. که در نتیجه باید علاقه ذی‌نفعان را به گزارش‌های حسابرسی شده بالا ببرد (خلیلی و دهقانی، ۱۴۰۰). از این رو، نقض هر یک از اصول اخلاقی اساسی مانند شایستگی، رازداری و حسن شهرت عواقب گسترده‌ای دارد. برای نمونه، گزارش‌های حسابداری را غیرقابل استناد و تحریف می‌نماید، به‌طوری‌که آن‌ها دارای ارزش مشکوک می‌گردند (دلبری و اسماعیل‌زاده، ۱۴۰۲). این به‌وضوح در تعدادی از موارد کلاهبرداری یا رسوایی‌های سازمانی که به‌طور

گسترده منتشر شده بود، آشکار شد. انرون، ورلداکام، زیراکس، گلوبال کراسینگ، تیکو در ایالات متحده آمریکا (ایالات متحده)، پارمالات در ایتالیا. همچنین اخراج برخی مدیران در ایران در پی فساد مانند خاوری (مدیرعامل سابق بانک ملی) (ذبیح اله نژاد، وحید، ۱۴۰۱). در سایر کشورهای در حال توسعه مانند نیجریه تحقیقات نشان می‌دهد، فساد، پول شویی و سوء مدیریت منابع و سایر جرائم مرتبط با آن ابعاد نگران‌کننده‌ای به خود گرفته و در بخش‌های حکومتی و خصوصی اقتصاد به امری عادی تبدیل شده است (ذبیح اله نژاد و غلام نیا روشن، ۱۴۰۱).

حسابداری قضایی به‌عنوان شاخه‌ای تخصصی از حسابداری، نقش مهمی در شناسایی، تحلیل و ارائه شواهد مالی در پرونده‌های قضایی ایفا می‌کند. در اقتصاد معاصر که پیچیدگی معاملات و روابط مالی افزایش یافته است، تقلبات مالی نیز با روش‌های پیچیده‌تری رخ می‌دهند و می‌توانند اعتماد عمومی، ثبات بازار و پایه‌های اقتصادی و اجتماعی را متزلزل کنند. اقتصاد پایدار به اقتصادی اطلاق می‌شود که رشد مداوم را با حفظ منابع طبیعی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و جلوگیری از بحران‌های مالی مانند تقلبات ترکیب کند. این مفهوم بر اساس اصول توسعه پایدار سازمان ملل (۲۰۲۵) تعریف می‌شود، جایی که تقلبات مالی به‌عنوان عاملی مختل‌کننده ثبات اقتصادی عمل می‌کند. علاوه بر این، اقتصاد به‌عنوان علم تحلیل تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات، چارچوبی برای درک رفتار عوامل اقتصادی و تأثیر تصمیم‌های مالی بر جامعه ارائه می‌دهد و با شفافیت مالی، کشف تقلب، مبارزه با پول شویی و حفاظت از منافع ذینفعان ارتباط مستقیم دارد (الیلی^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). با توجه به افزایش ورشکستگی سازمان‌ها و پیچیدگی تقلب‌های مالی، حسابداران قضایی باید مهارت‌های شناسایی، کشف و حفظ شواهد مالی را به‌خوبی فراگیرند. حتی باوجود پیشرفت روش‌های حسابداری، ظهور تقلب‌های الکترونیکی و اطلاعات اقتصادی پیچیده، تحلیل و تشخیص تخلفات را دشوار کرده است. الزامات قانونی و نیاز به

حسابداران را در ارائه خدمات حقوقی و دادرسی افزایش می‌دهد. همچنین در تحقیق زهروه^۳ و همکاران (۲۰۲۵) در اندونزی کاربرد سامانه‌های حسابداری مدیریت در سازمان‌های خرد، کوچک و متوسط را بررسی کردند و مشخص شد که ضعف در اجرای این سامانه‌ها می‌تواند منجر به تقلب در صورت‌های مالی شود، به‌ویژه در اقتصاد اشتراکی که امکان کم‌نمایی دارایی‌ها و بیش‌نمایی بدهی‌ها وجود دارد.

مبانی نظری تحقیق

رابطه حسابداری قضایی و تقلبات اقتصادی

حسابداری قضایی به‌عنوان ابزاری حیاتی در مبارزه با جرائم اقتصادی، نقش مهمی در پیش‌گیری و کشف فساد و سوءاستفاده‌های مالی ایفا می‌کند. این شاخه از حسابداری با ترکیب مهارت‌های حسابداری و بازرسی، شواهد محکمی برای دادگاه‌ها و نهادهای قضایی فراهم کرده و باعث شناسایی سریع مجرمان اقتصادی و پیش‌گیری از تکرار جرائم می‌شود (شعبانی، ۱۴۰۳؛ خلیلی و دهقانی، ۱۴۰۰). وجود حسابداران قضایی حرفه‌ای علاوه بر کشف تقلب، موجب افزایش شفافیت، پاسخگویی سازمان‌ها و اعتماد عمومی به‌نظام اقتصادی می‌گردد (الخاليله و همکاران، ۲۰۲۴)^۴. علاوه بر نقش اجرایی، حسابداری قضایی نقش آموزشی مهمی نیز دارد. آموزش مهارت‌های تخصصی به حسابداران و متخصصان مالی، از طریق دوره‌های عملی و کارگاه‌های آموزشی، سطح دانش و توانمندی آن‌ها را در کشف و پیش‌گیری از جرائم اقتصادی ارتقا می‌دهد (نخعی و باغیشنی، ۱۴۰۳). این رشته با پیوند جنبه‌های قانونی و نظارتی با عملکردهای فنی، رویکردی مدرن برای شناسایی تقلب ارائه می‌کند و از اصول و روش‌های قابل اعتماد برای به دست آوردن حقایق مالی بهره‌برداری می‌نماید (خانکی و همکاران، ۱۴۰۲؛ تفتیان و دوازده‌مامی، ۱۴۰۲). فرآیندهای حسابداری قضایی شامل بازرسی، پشتیبانی دادرسی و استفاده از ابزارهای نرم‌افزاری حقوقی است که در بررسی و تحلیل دقیق

شفافیت در رویه‌های قضایی، حسابداران و مجریان حقوقی را به یافتن روش‌های مؤثرتر برای افشای تقلب و بهبود عملکرد اقتصادی ملزم کرده است. با این حال، کمبود مطالعات جامع در زمینه تأثیر حسابداری قضایی بر کاهش تقلب‌های مالی و نقش عوامل مختلف مانند بازرسان، هیئت‌های کارشناسی و گزارش دهندگان افشاگر، نشان‌دهنده وجود شکاف‌های نظری و عملی در این حوزه است (سعیدی و همکاران، ۱۴۰۱). با توجه به بیان مسئله سؤال تحقیق مطرح شده است. چگونه شیوه حسابداری قضایی باعث بهبود اقتصاد جامعه می‌گردد؟

۲- ادبیات و پیشینه تحقیق

حسابداری قضایی شاخه‌ای از حسابداری است که به بررسی و تحلیل شواهد مالی در پرونده‌های قضایی می‌پردازد و نقش مهمی در کشف و پیش‌گیری از تقلبات مالی که بر اقتصاد مؤثر است، دارد. تقلبات مالی به‌عنوان اقدامات عمدی برای تحریف اطلاعات مالی به‌منظور کسب منافع نامشروع تعریف می‌شوند. این زمینه مفهومی، پایه‌ای برای بررسی پیشینه‌های داخلی و خارجی تحقیق فراهم می‌آورد و ارتباط مستقیم بین عملکرد حسابداری قضایی و کاهش تخلفات مالی را نشان می‌دهد. خانکی و همکاران (۱۴۰۱) با طراحی مدلی شش‌ضلعی از حسابداری قضایی نشان دادند که نظارت‌های نهادی مؤثرترین مؤلفه در توسعه این شاخه است و می‌تواند بار حقوقی و قضایی عملکردهای مالی سازمان‌ها را کاهش دهد. برنا و همکاران (۱۴۰۱) نیز با بررسی عوامل مؤثر بر وقوع تقلب در صورت‌های مالی سازمان‌های ایرانی، نشان دادند که علاوه بر عوامل فردی، ساختارها و عوامل کلان برون‌سازمانی نیز نقش مهمی در شکل‌گیری تقلب دارند و یافته‌های آن‌ها می‌تواند به بهبود استانداردهای حسابرسی و ابزارهای نظارتی کمک نماید. مطالعات خارجی نیز اهمیت حسابداری قضایی^۱ را تأیید می‌کنند. الیلی^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در امارات متحده عربی نشان دادند که گواهینامه‌های حسابداری قضایی توانمندی

1. Forensic Accounting Researches
2. Ellili

3. Zuhroh
4. Alkhalaileh et al

پرونده‌های مالی نقش کلیدی دارند (زوهرو و همکاران^۱، ۲۰۲۵؛ فرناندز^۲، ۲۰۲۵). به پیروی از شعبانی، ۱۴۰۳؛ الیلی و همکاران، ۲۰۲۴؛ یانگ و لی، ۲۰۲۰ و همچنین مصاحبه با خبرگان توسط محقق، شش گام اجرای حسابداری قضایی در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. ابتدا تقلب از طریق گزارش‌های مردمی، مدیران یا نهادهای نظارتی افشا می‌شود. سپس طرفین دعوی (خواهان و خوانده) شناسایی می‌شوند. در مرحله سوم، کارشناسان مورد اعتماد مانند حسابداران رسمی یا کارشناسان دادگستری، ادعا را بررسی می‌کنند. در صورت اعتراض، پرونده وارد مرحله کارشناسی رسمی شده و هیئت‌های تخصصی تشکیل می‌شود. پس از تأیید گزارش کارشناسی، دادیار پرونده مدارک را بررسی کرده و در صورت صحت، کیفرخواست صادر می‌شود. در نهایت، پرونده برای صدور حکم نهایی به دادگاه ارجاع می‌گردد. در همین راستا جهت درک بهتر ارتباط حسابداری قضایی با تقلبات مالی به بررسی برخی از استانداردهای بین‌المللی حسابداری قضایی می‌پردازیم؛ زیرا بعد از اینکه حسابدار قضایی توانست مدارک کافی و مستنداتی را جمع‌آوری کند، توانایی ارائه گزارش نهایی را طبق چارچوب استاندارد خواهد داشت. هدف استاندارد حسابداری و بازرسی قضایی بین‌المللی شماره ۱۲۰^۳ شناسایی ریسک تقلب در حین انجام تعاملات FAI، شناسایی شاخص‌های تقلب برای اولویت‌بندی کار و اختصاص مجموعه مهارت‌های مناسب و ارزیابی ریسک تقلب برای تعیین میزان تأکید مورد نیاز برای گزارش دهی است (هریش دوا^۴، ۲۰۲۱؛ نانگیا و همکاران^۵، ۲۰۲۳). هدف استاندارد شماره ۲۵۰ در FAIS ارتباط با ذینفعان است، ارتباطات یکی از ارکان تعامل است که باید یکپارچه و کافی باشد تا تعامل با کیفیت بالا انجام شود، بنابراین این استاندارد، متخصصان را برای ارتباط با ذینفعان در طول یک تعامل FAI، نه تنها با ذینفعان مستقیم، بلکه با سایر ذینفعان، راهنمایی می‌کند (هریش دوا، ۲۰۲۱؛ نانگیا و همکاران، ۲۰۲۳). با بررسی مبانی نظری و مروری بر ادبیات تحقیقات، می‌توان

بیان کرد که حسابداری قضایی جزء جدایی‌ناپذیر اقتصاد سالم است. فساد و تقلب مالی پدیده‌هایی چندبعدی با پیامدهای مخرب برای واحدهای تجاری و جامعه هستند که می‌توانند اعتماد عمومی و سلامت نظام اقتصادی را تحت تأثیر قرار دهند (سعیدی و همکاران، ۱۴۰۱). رسوایی‌های مالی سازمان‌هایی همچون انرون و وردکام نشان داد که حساب‌برسان در ایفای مسئولیت‌های قانونی خود جهت پیش‌گیری یا کشف اقدامات متقلبانه مدیریت کوتاهی کرده‌اند و این امر نیاز به توسعه شاخه‌ای تخصصی از حسابداری به نام حسابداری قضایی را برجسته می‌سازد (طالبی، ۱۴۰۰). تقلب مالی تهدیدی جدی برای منافع عمومی و بازارهای سرمایه است و شناخت عوامل اثرگذار بر آن اهمیت بالایی دارد (برنا و همکاران، ۱۴۰۱). با پیچیده‌تر شدن جرم‌های مالی، از جمله کلاهبرداری‌های سازمانی و سوءاستفاده‌های مجرمان یقه‌سفید، حسابداران قضایی نقش کلیدی در شناسایی و پیش‌گیری از تقلب و حمایت از حقوق ذی‌نفعان ایفا می‌کنند (موسوی فرد و حسینی، ۱۴۰۲). این حرفه با گردآوری، تحلیل و ارائه شواهد مالی در دادگاه و سایر مراجع قانونی، به کاهش تخلفات و افزایش شفافیت مالی کمک می‌کند (عبدالباقی و همکاران، ۲۰۲۱)؛ سرکانی و همکاران، ۱۴۰۳؛ وفایی‌پور، ۱۳۹۹). فساد مالی در اقتصاد به دست آوردن ثروت از راه‌های غیرقانونی و تصرف غیرمجاز اموال عمومی یا خصوصی است و پیامدهای آن شامل کاهش اعتماد عمومی و اختلال در عملکرد اقتصادی است (کاکویی، ۱۴۰۰؛ کولیوند و همکاران، ۱۴۰۲). شناخت علل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و حقوقی فساد مالی از پیش‌نیازهای مبارزه مؤثر با آن است و حسابداری قضایی با بهبود عملکرد و شفافیت در گزارش‌های مالی، می‌تواند نقش مؤثری در کاهش فساد و تقلب مالی ایفا نماید. درنهایت، مدل مفهومی تحقیق حاضر به بررسی نقش حسابداری قضایی در اقتصاد با الهام از پژوهش‌های مختلف انجام شده است (زوهرو و همکاران، ۲۰۲۵؛ چانگ و همکاران، ۲۰۲۵؛ فرناندز، ۲۰۲۵).

1. Zuhroh, et al
2. Fernandes
3. FAIS-120

4. Harish Dua
5. NANGIA et al
6. Abdul-Baki. et al

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

فرضیه تحقیق

حسابداری قضایی با کاهش تقلبات مالی و بهبود اقتصاد رابطه مستقیمی دارد.

۳- روش شناسایی

تحقیق حاضر بر اساس طرح توصیفی-پیمایشی انجام شده است که این روش برای آزمودن فرضیه تحقیق استفاده شده است و به بررسی ارتباط حسابداری قضایی با اقتصاد می‌پردازد. این تحقیق از روش آمیخته (ترکیبی) بهره می‌برد که شامل دو بخش کیفی و کمی است. در بخش کیفی، از روش تحلیل ذی‌نفعان استفاده شده است تا معیارها و سنج‌های مدل تحقیق شناسایی و نهایی شوند. جامعه بخش کیفی شامل ۱۵ نفر از خبرگان پژوهشکده عالی جنگ در دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، حسابداران رسمی و کارشناسان رسمی دادگستری است که با روش نمونه‌گیری نظری اشباع انتخاب شده‌اند. در بخش کمی، جامعه مورد مطالعه به سه گروه اصلی تقسیم می‌شود: (۱) اساتید صاحب‌نظر (خبرگان دانشگاهی)، (۲) کارشناسان شاغل در پژوهشکده عالی جنگ، ستاد آجا، حسابداران رسمی، کارشناسان رسمی دادگستری و ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی و

مالی (خبرگان سازمانی)، و (۳) محققان مستقل و کاربران (ذی‌نفعان). روش نمونه‌گیری در این بخش ترکیبی از نمونه‌گیری غیر احتمالی هدفمند (قضای) و نمونه‌گیری گلوله برفی است. حجم نمونه بر اساس دسترسی و تمایل به همکاری تعیین شده است. ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کیفی، مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با خبرگان و در بخش کمی، پرسش‌نامه است که بر اساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت طراحی شده است. اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی نیز برای تدوین مبانی نظری و ادبیات تحقیق استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کمی با استفاده از نرم‌افزار SPSS (برای آزمون‌های همبستگی و رگرسیون) و Smart-PLS (برای تحلیل رگرسیون کمینه مجزورات جزئی) انجام شده است. در بخش کیفی، از تحلیل محتوا و کدگذاری در محیط MAXQDA بهره گرفته شده است.

۴- یافته‌ها

تحلیل کیفی داده‌ها

در این پژوهش از روش تحلیل کیفی مبتنی بر ذی‌نفعان برای بررسی نقش حسابداری قضایی در اقتصاد استفاده شد تا

الگوها و شاخص‌های موجود در داده‌های کیفی شناسایی و تحلیل گردد. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های ساختاریافته با ۱۵ نفر از خبرگان شامل اعضای پژوهشکده عالی جنگ در دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، حسابداران رسمی، کارشناسان رسمی دادگستری و استادان دانشگاه در رشته‌های حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی و اقتصاد سیاسی جمع‌آوری شد. این افراد دارای سابقه کاری و دانش مرتبط لازم برای مشارکت در

تحقیق بودند. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار Maxqda انجام شد و مفاهیم اصلی مرتبط با نقش حسابداری قضایی در اقتصاد به شکل متغیرها (گام‌های اجرای حسابداری قضایی) و شاخص‌هایی برای کاهش تقلبات اقتصادی از طریق حسابداری قضایی در جدول ۱ و جدول ۲ استخراج گردید که پایه‌ای برای تعیین نهایی شاخص‌های پژوهش فراهم آورد. در اینجا بخشی از خروجی‌های مصاحبه ساختاریافته با خبرگان، ارائه شده است:

جدول ۱- استخراج مفاهیم مبتنی بر واحد تحلیل تحقیق

عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی	عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی
بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی	رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی
بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی	عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی

منبع: تحلیل نویسندگان بر اساس مصاحبه‌های خبرگان

به‌منظور توسعه طبقه‌ها و طرح کدگذاری در تحقیق حاضر، شش طبقه استخراج شد که عبارت‌اند از: عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی؛ رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی؛ عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی؛ بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی؛ عملکرد بازرسان قضایی بر

اساس استانداردهای بین‌المللی و بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی. در ادامه به ارائه جزئیات مربوط به کدهای گزینشی شش طبقه اقدام گردید. درواقع، جزئیات مربوط به کدهای گزینشی عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی، عبارت‌اند از:

جدول ۲ جدول خلاصه کدهای گزینشی در حوزه‌های حسابداری قضایی و تقلبات مالی

حوزه بررسی	کدهای برجسته	کدهای حذف‌شده (فراوانی کم)
عملکرد افشاگران تقلبات مالی	گزارش‌های ارباب‌رجوعان سازمان، گزارش‌های کارکنان سازمان، گزارش‌های مدیران سازمان	گزارش‌های مدیران سازمان
بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی	عملکرد خواهان حقوقی، عملکرد خوانده حقوقی، عملکرد خواهان حقیقی	عملکرد خوانده حقیقی
عملکرد بررسی کنندگان ادعا	بررسی کارشناسان نهاد نظارتی، بررسی اشخاص حسابرس داخلی، بررسی حسابداران رسمی	بررسی کارشناسان رسمی
رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی	کیفیت عملکرد بازپرس قضایی، نحوه اعتراض خواهان به بیانات بازپرس، نحوه اعتراض خوانده به بیانات بازپرس	کیفیت عملکرد کارشناسان رسمی
عملکرد بازرسان قضایی (استانداردهای بین‌المللی)	بررسی اسناد و هویت، ارجاع به قاضی، دریافت گزارش از هیئت کارشناسی	زمان انتقال اظهارنظر
بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی	تعداد هیئت منتخب کارشناسی رسمی، مدرک تحصیلی هیئت، رشته تحصیلی هیئت	جنسیت هیئت منتخب کارشناسی رسمی

منبع: تحلیل نویسندگان بر اساس مصاحبه‌های خبرگان و نرم‌افزار MAXQDA

کدهای برجسته در هر حوزه نشان‌دهنده عوامل کلیدی و پرتکرار در نظرات خبرگان و مبانی نظری هستند.

کدهای حذف‌شده به دلیل فراوانی کم (کمتر از ۳ بار تکرار) از تحلیل نهایی حذف‌شده‌اند.

این جدول به‌طور خلاصه، عوامل اصلی مؤثر در هر یک از حوزه‌های حسابداری قضایی و تقلبات مالی را نشان می‌دهد. تحلیل کدهای گزینشی استخراج‌شده از مصاحبه‌ها و مقالات نشان داد که در حوزه حسابداری قضایی و تقلبات مالی، گزارش‌های خارجی و داخلی غیر مدیریتی، مانند گزارش ارباب‌رجوعان، کارکنان و شرکای سازمان، بیشترین نقش را در افشای تقلب ایفا می‌کنند. همچنین، در فرآیند رسیدگی به پرونده‌ها، عملکرد خواهان و خوانده حقوقی نسبت به طرفین حقیقی برجسته‌تر است و نهادهای نظارتی و حساب‌رسان داخلی و رسمی نقش کلیدی در بررسی ادعاهای تقلب دارند. در رویه قضایی، عملکرد بازپرس و نحوه اعتراض طرفین تأثیر بیشتری نسبت به کیفیت عملکرد کارشناسان رسمی دارد و استانداردهای بین‌المللی مرتبط با بررسی اسناد، ارجاع به قاضی و دریافت گزارش‌ها نقش محوری ایفا می‌کنند. علاوه بر این، تعداد، تحصیلات و تخصص اعضای هیئت کارشناسی رسمی از اهمیت بیشتری نسبت به جنسیت آن‌ها برخوردار است. در مجموع، عوامل مرتبط با گزارش دهی، عملکرد بازرسان، استانداردهای بین‌المللی و تخصص هیئت‌های کارشناسی، ستون‌های اصلی عملکرد حسابداری قضایی و رسیدگی مؤثر به

پرونده‌های تقلب مالی هستند. تحلیل ساختار مصاحبه‌های کیفی در نرم‌افزار MAXQDA نشان داد که بین مفاهیم اصلی و کدهای گزینشی ارتباط معناداری برقرار شد. توزیع پاسخ خبرگان نشان می‌دهد که برای هر یک از شش متغیر اصلی در بررسی نقش حسابداری قضایی در اقتصاد، سه شاخص استخراج‌شده است. متغیر «عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی» شامل گزارش‌های شرکای سازمان، گزارش‌های ارباب‌رجوعان و گزارش‌های کارکنان سازمان است؛ متغیر «بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی» شامل عملکرد حقوقی، خواهان حقیقی و خوانده حقوقی است؛ متغیر «عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی» شامل بررسی حسابداران رسمی، کارشناسان نهاد نظارتی و حساب‌رسان داخلی است؛ متغیر «رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی» شامل کیفیت عملکرد بازپرس و نحوه اعتراض خواهان و خوانده به بیانات وی است؛ متغیر «بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی» شامل تعداد، مدرک و رشته تحصیلی اعضای هیئت کارشناسی است؛ و در نهایت، متغیر «عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی» شامل استانداردهای ۱۲۰، ۳۶۰ و ۴۲۰ برای بررسی اسناد، ارجاع به قاضی و دریافت گزارش از هیئت کارشناسی هست. در اینجا، به یکپارچه‌سازی و بهبود مفاهیم بهبود نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی در نرم‌افزار MAXQDA اقدام شده است:

جدول ۳ یکپارچه‌سازی و بهبود مفاهیم تحقیق (پس از پالایش کدهای باز)

عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی با کد (A)	رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی با کد (D)
گزارش‌های شرکای سازمان (AA)	نحوه اعتراض خواهان به بیانات بازپرس (DA)
گزارش‌های ارباب‌رجوعان سازمان (AB)	نحوه اعتراض خوانده به بیانات بازپرس (DB)
گزارش‌های کارکنان سازمان (AC)	کیفیت عملکرد بازپرس قضایی (DC)
بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی با کد (B)	بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی با کد (E)
عملکرد خواهان حقوقی (BA)	رشته تحصیلی هیئت منتخب کارشناسی رسمی (EA)
عملکرد خواهان حقیقی (BB)	تعداد هیئت منتخب کارشناسی رسمی (EB)
عملکرد خوانده حقوقی (BC)	مدرک تحصیلی هیئت منتخب کارشناسی رسمی (EC)
عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی با کد (C)	عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی با کد (F)
بررسی حسابداران رسمی (CA)	استاندارد ۴۲۰ برای دریافت گزارش از هیئت‌های کارشناسی کیفرخواست (FA)

عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی با کد (A)		رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی با کد (D)	
بررسی کارشناسان نهاد نظارتی (CB)		استاندارد ۱۲۰ برای بررسی اسناد و هویت و به‌ویژه اظهارنظر هیئت کارشناسی توسط دادیار پرونده (FB)	
بررسی اشخاص حسابرس داخلی (CC)		استاندارد ۳۶۰ برای ارجاع به قاضی پرونده برای صدور حکم (FC)	
منبع: تحلیل نویسندگان بر اساس مصاحبه‌های خبرگان و نرم‌افزار MAXQDA			
پس از تعیین کدهای گزینشی هر کدام از مؤلفه‌های اصلی		تحلیل فراوانی آن‌ها اقدام شد. در نهایت، رتبه کدهای تحقیق بر	
بهبود نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی، به		اساس تکرار آن‌ها در ماتریس کدبندی به شرح ذیل است:	
جدول (۴) رتبه کدهای تحقیق بر اساس فراوانی			
متغیرها	شاخص‌ها	کد	تعداد فراوانی کد منبع درصد فراوانی
عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی با کد (A)	الف- گزارشات شرکای سازمان	AA	۵ ۳۳٪
	ب- گزارشات ارباب رجوعان سازمان	AB	۱۲ ۸۰٪
	ج- گزارشات کارکنان سازمان	AC	۸ ۵۳٪
بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی با کد (B)	الف- عملکرد خواهان حقوقی	BA	۱۱ ۷۳٪
	ب- عملکرد خواهان حقیقی	BB	۵ ۳۳٪
	ج- عملکرد خوانده حقوقی	BC	۸ ۵۳٪
عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی با کد (C)	۱- بررسی حسابداران رسمی	CA	۸ ۵۳٪
	۲- بررسی کارشناسان نهاد نظارتی	CB	۹ ۶۰٪
	۳- بررسی اشخاص حسابرس داخلی	CC	۸ ۵۳٪
رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی با کد (D)	الف- نحوه اعتراض خواهان به بیانات بازپرس	DA	۸ ۵۳٪
	ب- نحوه اعتراض خوانده به بیانات بازپرس	DB	۵ ۳۳٪
	ج- کیفیت عملکرد بازپرس قضایی	DC	۱۰ ۶۷٪
بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی با کد (E)	۱- رشته تحصیلی هیئت منتخب کارشناسی رسمی	EA	۱۰ ۶۷٪
	۲- تعداد هیئت منتخب کارشناسی رسمی	EB	۱۱ ۷۳٪
	۳- مدرک تحصیلی هیئت منتخب کارشناسی رسمی	EC	۶ ۴۰٪
عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی با کد (F)	الف- استاندارد ۴۲۰ برای دریافت گزارش از هیئت‌های کارشناسی کیفرخواست	FA	۷ ۴۷٪
	ب- استاندارد ۱۲۰ برای بررسی اسناد و هویت و به‌ویژه اظهارنظر هیئت کارشناسی توسط دادیار پرونده	FB	۱۱ ۷۳٪
	ج- استاندارد ۳۶۰ برای ارجاع به قاضی پرونده برای صدور حکم	FC	۹ ۶۰٪
منبع: تحلیل نویسندگان بر اساس مصاحبه‌های خبرگان و نرم‌افزارهای MAXQDA			

(AB) با فراوانی ۱۲ از ۱۵ خبره بیشترین تکرار را داشت؛ در «عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی»، استاندارد ۱۲۰ برای بررسی اسناد و اظهارنظر هیئت کارشناسی توسط دادیار پرونده (FB) با فراوانی ۱۱ برجسته شد؛ در

پرتکرارترین شاخص‌های استخراج‌شده از روش تحلیل کیفی مبتنی بر ذی‌نفعان برای بررسی نقش حسابداری قضایی در اقتصاد شامل موارد زیر است: در متغیر «عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی»، گزارش‌های ارباب رجوعان سازمان

«بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی»، عملکرد خواهان حقوقی (BA) با فراوانی ۱۱ بیشترین تکرار را داشت؛ در «بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی»، تعداد هیئت منتخب کارشناسی رسمی (EB) با فراوانی ۱۱ بیشترین اهمیت را نشان داد؛ در «رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی»، کیفیت عملکرد بازپرس قضایی (DC) با فراوانی ۱۰ برجسته شد؛ و در «عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی»، بررسی کارشناسان نهاد نظارتی (CB) با فراوانی ۹ بیشترین تکرار را داشت. برای اطمینان از اعتبار ابزار اندازه‌گیری، علاوه بر بهره‌گیری از اسناد علمی و استانداردهای سازمانی، نظرات اساتید راهنما و مشاور و متخصصان پژوهشکده عالی جنگ نیز لحاظ شد و پس از نهایی شدن متغیرها و شاخص‌ها، تحلیل‌های کمی برای بررسی نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی انجام گرفت.

تحلیل کمی داده‌ها

جهت اجرای تحلیل کمی، جامعه مورد مطالعه این پژوهش به دو گروه اصلی دسته‌بندی شد: گروه اول شامل کارشناسان و

متخصصان شاغل در پژوهشکده عالی جنگ در دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، حسابداران رسمی و کارشناسان رسمی دادگستری (خبرگان سازمان) و گروه دوم شامل اساتید صاحب‌نظر در رشته‌های حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی و اقتصاد سیاسی (خبرگان دانشگاهی) بود. از میان ۱۰۸ پرسشنامه توزیع‌شده، حجم نمونه نهایی برابر با ۹۶ نفر خبرگان در دسترس و متمایل به همکاری بود که با ترکیبی از روش‌های نمونه‌گیری قضاوتی و گلوله برفی انتخاب شدند. داده‌ها در بهار ۱۴۰۴ جمع‌آوری گردیدند و جامعه آماری بر اساس چهار ویژگی کلیدی انتخاب شد: دانش و تجربه مرتبط با موضوع، تمایل و علاقه به سازمان، داشتن زمان کافی برای مشارکت و مهارت‌های ارتباطی مؤثر. به‌منظور اطمینان از کیفیت مشارکت، افراد نمونه باید علاوه بر آشنایی با موضوع، دارای سابقه کاری حداقل سه سال نیز می‌بودند. جدول ذیل، مشخصات جمعیت شناختی نمونه کمی پژوهش را به‌صورت خلاصه ارائه می‌دهد. جدول ذیل به‌صورت خلاصه به توصیف جمعیت شناختی نمونه کمی پژوهش می‌پردازد:

جدول ۵- خلاصه‌ای از توصیف جمعیت شناختی نمونه پژوهش - نمونه کمی

نوع مشخصات	مشخصات	فراوانی مطلق (تعداد)	فراوانی نسبی (درصد)
جنسیت	آقا	۷۵	۷۸٪
-	خانم	۲۱	۲۲٪
مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد	۶۸	۷۱٪
-	دکتری	۲۸	۲۹٪
سابقه کاری	۳ تا ۵ سال	۴۴	۴۶٪
-	۶ تا ۱۰ سال	۳۳	۳۴٪
-	بیشتر از ۱۱ سال	۱۹	۲۰٪
نوع خبره	شاغل در پژوهشکده عالی جنگ در دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، حسابداران رسمی و کارشناسان رسمی دادگستری (خبرگان شاغل سازمان)	۷۲	۷۵٪
-	خبرگان دانشگاهی (خبرگان دانشگاهی)	۲۴	۲۵٪

منبع: تحلیل نویسنندگان بر اساس نرم‌افزار Smart-PLS

در این پژوهش، برای توصیف تقارن و پراکندگی داده‌ها از آمارهای توصیفی شامل کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف استاندارد استفاده شد. نتایج نشان داد که داده‌ها از نظر تقارن و تجمع در وضعیت مطلوب قرار دارند، زیرا اکثر انحراف‌های استاندارد نزدیک به یک بوده و توزیع مناسبی را نشان می‌دهند. آمارهای توصیفی همچنین اهمیت و وضعیت عملکرد عناصر مدل بهبود نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی را روشن ساختند و نشان داد که مدیران و کارشناسان پژوهشکده عالی جنگ در دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا می‌توانند توجه راهبردی خود را بر متغیرهای کلیدی شامل: عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی، بررسی طرفین مدعی، عملکرد بررسی کنندگان ادعا، رویه شعبه قضایی، بررسی کارشناسی رسمی و عملکرد بازرسان قضایی مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی متمرکز کنند. علاوه بر این، پایایی ابزار اندازه‌گیری با استفاده از آلفای کرونباخ بررسی شد و مقادیر بالاتر از ۰.۹ برای متغیرهای مدل نشان داد که ابزار پژوهش دارای اعتبار و قابلیت اعتماد عالی است و نتایج آن تحت شرایط یکسان، قابل تکرار و اطمینان‌بخش است.

مدل یابی معادله‌های ساختاری در نرم‌افزار Smart-PLS

بر اساس مدل ترسیم‌شده در PLS و جدول ۶، تحلیل عاملی تأییدی متغیرهای بهبود نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی، جهت ارائه مدل مهم‌ترین عوامل مدل بررسی نقش حسابداری قضایی در اقتصاد (کدهای مهم

متغیرهای اصلی) را نشان می‌دهد. بر اساس مدل یابی معادلات ساختاری، همبستگی و بارهای عاملی عناصر مدل بهبود نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی در وضعیت مطلوب قرار دارند و نشان‌دهنده تأثیر معنادار هر متغیر بر سازه مربوطه است. بیشترین تأثیر بر رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی مربوط به کد کیفیت عملکرد بازپرس قضایی (DB) با بار عاملی ۰.۹۹ است. کد تعداد هیئت منتخب کارشناسی رسمی (EB) بیشترین تأثیر را بر بررسی کارشناسی رسمی دارد (بار عاملی ۰.۹۸) و کد عملکرد خواهان حقوقی (BB) بیشترین تأثیر را بر بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی دارد (بار عاملی ۰.۹۷). علاوه بر این، کد استاندارد ۱۲۰ برای بررسی اسناد و اظهارنظر هیئت کارشناسی توسط دادیار پرونده (FA) بیشترین تأثیر را بر عملکرد بازرسان قضایی دارد (بار عاملی ۰.۹۷)، کد گزارش‌های ارباب‌رجوعان سازمان (AB) بیشترین تأثیر را بر عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی دارد (بار عاملی ۰.۹۷) و کد بررسی کارشناسان نهاد نظارتی (CC) بیشترین تأثیر را بر عملکرد بررسی کنندگان ادعا دارد (بار عاملی ۰.۹۶). این نتایج نشان می‌دهند که بارهای عاملی متغیرها بالا بوده و روابط مسیر بین متغیرهای مکنون، نقش محوری حسابداری قضایی در اقتصاد از طریق کاهش تقلبات مالی را تأیید می‌کند. در نتیجه فرضیه تحقیق با توجه به ارتباط مثبت و معنی‌دار متغیرهای تحقیق (گام‌ها یا شیوه‌های اجرای حسابداری قضایی) با شاخص‌ها (عوامل مؤثر در کاهش تقلبات مالی) تأیید می‌شود.

جدول ۶- تحلیل مسیر بین متغیرهای مکنون

تحلیل مسیر بین متغیرهای مکنون	عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی	بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی	عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی	رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی	بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی	عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی
عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی	۱	۰.۸۵۸	۰.۷۱۰	۰.۸۰۶	۰.۷۰۴	۰.۶۷۵
بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی	۰.۸۵۸	۱	۰.۸۷۳	۰.۷۹۸	۰.۸۵۴	۰.۶۳۱
عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی	۰.۷۱۰	۰.۸۷۳	۱	۰.۹۰۴	۰.۹۸۴	۰.۸۲۱
رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی	۰.۸۰۶	۰.۷۹۸	۰.۹۰۴	۱	۰.۹۱۶	۰.۹۳۴
بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی	۰.۷۰۴	۰.۸۵۴	۰.۹۸۴	۰.۹۱۶	۱	۰.۸۴۵
عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی	۰.۶۷۵	۰.۶۳۱	۰.۸۲۱	۰.۹۳۴	۰.۸۴۵	۱

تحلیل مسیر بین متغیرهای مکنون						
عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی	بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی	عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی	رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی	بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی	عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی	
4.753	5.014	5.292	5.358	5.303	4.906	مجموع ضرایب
0.792	0.836	0.882	0.893	0.884	0.818	میانگین ضریب تأثیر
منبع: تحلیل نویسندگان بر اساس نرم‌افزار Smart-PLS						
Specific Indirect Effects						
B -> C -> D			0.969			
C -> D -> F			0.893			
B -> C -> D -> F			0.893			
A -> B -> C			0.858			
A -> B -> C -> D			0.831			
B -> C -> E			0.781			
A -> B -> C -> D -> F			0.766			

با توجه به نتایج تحلیل مسیر، روابط بین مفاهیم مدل بهبود نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی، بسیار قوی و معنادار است. ضریب مسیر بین عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی و سایر متغیرها به ترتیب شامل: بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی (۰.۸۶)، عملکرد بررسی کنندگان ادعا (۰.۷۱)، رویه شعبه قضایی (۰.۸۱) و عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی (۰.۶۸) اندازه‌گیری شد. همچنین، مسیرهای بین سایر سازه‌ها نیز مقادیر بالایی داشتند؛ مانند بررسی طرفین مدعی $\leftrightarrow$ عملکرد بازرسان (۰.۶۳)، عملکرد بررسی کنندگان ادعا $\leftrightarrow$ عملکرد بازرسان (۰.۸۲)، رویه شعبه قضایی $\leftrightarrow$ عملکرد بازرسان (۰.۹۳)، بررسی طرفین مدعی $\leftrightarrow$ عملکرد بررسی کنندگان ادعا (۰.۸۷)، عملکرد بررسی کنندگان ادعا $\leftrightarrow$ رویه شعبه قضایی (۰.۹۰)، رویه شعبه

قضایی $\leftrightarrow$ بررسی کارشناسی رسمی (۰.۹۲)، بررسی کارشناسی رسمی $\leftrightarrow$ عملکرد بازرسان (۰.۸۵) و عملکرد بررسی کنندگان ادعا $\leftrightarrow$ بررسی کارشناسی رسمی (۰.۹۸). این مقادیر نشان‌دهنده ارتباط بسیار قوی و هماهنگ بین مفاهیم مدل بوده و ضرورت توجه راهبردی مدیران، کارشناسان و متخصصان به وضعیت عملکردی این مفاهیم در فرایندهای اقتصادی و قضایی را تأکید می‌کند. فلذا برای اجرای پژوهش بر اساس مستندات و کارشناسان پژوهش‌کننده عالی‌جنگ در دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، حسابداران رسمی، اساتید دانشگاهی و کارشناسان رسمی دادگستری مشخص گردید که بین عناصر مدل تحقیق ارتباط کاملاً معناداری وجود دارد. در جدول ذیل، آماره رگرسیون مدل یابی معادله‌های ساختاری بر اساس R2، ارائه شده است:

جدول ۷- آماره رگرسیون مدل یابی معادله‌های ساختاری بر اساس R2

متغیرهای مکنون	ضریب رگرسیون مجذور
بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی	۰.۷۳۶
عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی	۰.۷۶۸
رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی	۰.۹۱۱
بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی	۰.۹۷۴
عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی	۰.۹۱۸

منبع: تحلیل نویسندگان بر اساس نرم‌افزار Smart-PLS

در حقیقت، آماره رگرسیون مدل یابی معادله‌های ساختاری بر اساس R^2 ، برای کدهای متغیر بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی با کد (E) برابر با ۹۷ صدم؛ برای کدهای متغیر عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی با کد (F) برابر با ۹۲ صدم و برای کدهای متغیر رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی با کد (D) برابر با ۹۱ صدم محاسبه شده است که قدرت پیشگویی مدل یابی معادله‌های ساختاری را نشان می‌دهد. پایایی همگون (ρ) برای اعتبارسنجی درونی سازه‌های مدل یابی معادله‌های ساختاری پژوهش، نشان می‌دهد که برای هر شش سازه مدل بهبود نقش حسابداری قضایی در کاهش تقلبات اقتصادی برابر با ۱ محاسبه شده که بیانگر پایایی عالی ابزار اندازه‌گیری تأثیر مفاهیم مدل بررسی نقش حسابداری قضایی در اقتصاد، است.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادات پژوهش

یافته‌های این پژوهش تأیید می‌کنند که حسابداری قضایی نقش محوری در شناسایی، پیشگیری و کاهش تقلبات مالی ایفا می‌کند و از این طریق به بهبود اقتصاد کمک می‌کند. در مرحله افشای تقلبات مالی، کد گزارش‌های ارباب‌رجوعان سازمان (AB) با بار عاملی ۰.۹۷ بیشترین اثر را دارد که بیانگر اهمیت افزایش شفافیت مالی و مشارکت عمومی در کشف تخلفات است. در مرحله بررسی طرفین دعوی، عملکرد خواهان حقوقی (BB) با بار عاملی ۰.۹۷ بیشترین تأثیر را دارد و این امر به تقویت نهادهای نظارتی و قضایی از طریق شناسایی دقیق ذی‌نفعان کمک می‌کند. در مرحله بررسی کنندگان ادعا، ارزیابی کارشناسان نهادهای نظارتی (CC) با بار عاملی ۰.۹۶ اهمیت بالای ارتقاء سرمایه انسانی و تخصصی را نشان می‌دهد، زیرا نیاز به کارشناسان خبره و مورد اعتماد را برجسته می‌کند. در مرحله رسیدگی شعبه قضایی، کیفیت عملکرد بازپرس قضایی (DB) با بار عاملی ۰.۹۹ بالاترین اثر را دارد و این عامل به کاهش فساد و تقلب از طریق رسیدگی دقیق و بی‌طرفانه منجر می‌شود. در مرحله کارشناسی رسمی، تعداد هیئت منتخب کارشناسی (EB) با بار عاملی ۰.۹۸ اهمیت ساختار کارشناسی

را در بهبود کیفیت گزارشگری مالی و اعتبارسنجی ادعاها نشان می‌دهد. در مرحله بازرسی قضایی و صدور کیفرخواست، رعایت استانداردهای حسابداری قضایی در بررسی اسناد توسط دادیار پرونده (FA) با بار عاملی ۰.۹۷ نشان‌دهنده نقش مهم استانداردهای بین‌المللی حسابداری قضایی در تقویت کارایی و اثربخشی نظام عدالت اقتصادی است. با توجه به نتایج تحقیق، پاسخ به سؤال اصلی تحقیق به‌طور شفاف بیان می‌شود. بدین صورت که حسابداری قضایی با ایجاد شفافیت، کاهش فساد، ارتقاء کیفیت گزارشگری، توسعه سرمایه انسانی و تقویت نهادهای نظارتی، نه تنها ابزاری برای کاهش تقلبات مالی است، بلکه سازوکاری مؤثر برای بهبود اعتماد عمومی و بهبود اقتصاد جامعه به شمار می‌آید. همچنین تحلیل‌های آماری این پژوهش که با استفاده از نرم‌افزارهای MAXQDA و Smart-PLS انجام شد، نشان‌دهنده تأیید فرضیه تحقیق مبنی بر رابطه مستقیم حسابداری قضایی با کاهش تقلبات مالی و بهبود اقتصاد است. ($p\text{-value} > 0.05$). این یافته‌ها با پژوهش‌های پیشین (زهره و همکاران، ۲۰۲۵؛ الیلی و همکاران، ۲۰۲۴) همخوانی دارد که بر نقش حسابداری قضایی در ارتقای شفافیت و ثبات اقتصادی تأکید کرده‌اند. ۱- یافته‌های حاصل از شناسایی و تبیین عملکرد افشاء کنندگان تقلبات مالی با نتایج پژوهش‌های (زهره و همکاران ۲۰۲۵؛ عبدالبکی و همکاران، ۲۰۲۱؛ شعبانی، ۱۴۰۳)، منطبق است زیرا به گزارش‌های شرکای سازمان؛ گزارش‌های ارباب‌رجوعان سازمان؛ گزارش‌های کارکنان سازمان، اشاره شده است. چنین شواهدی نشان می‌دهد که بهره‌گیری نظام‌مند از این کانال‌های گزارش دهی می‌تواند اثربخشی مکانیزم‌های افشاگری را افزایش داده و به بهبود فرآیندهای نظارتی و قضایی منجر شود. ۲- یافته‌های حاصل از شناسایی و تبیین عملکرد بررسی کنندگان ادعا در تقلبات مالی با نتایج پژوهش‌های (الیلی و همکاران، ۲۰۲۴؛ نظافت و مسیحی پو، ۱۴۰۰)، هم‌راستا است زیرا به مواردی از قبیل بررسی حسابداران رسمی؛ بررسی کارشناسان نهاد نظارتی؛ بررسی اشخاص حسابرس داخلی، پرداخته شده است. چنین شواهدی بیانگر آن است که بهره‌گیری نظام‌مند از تخصص این

گروه‌ها می‌تواند دقت، شفافیت و اثربخشی رسیدگی به پرونده‌های تقلب مالی را به‌طور معناداری ارتقاء دهد و موجب کاهش تقلبات مالی از طریق حسابداری قضایی شود. ۳- یافته‌های حاصل از شناسایی و تبیین بررسی طرفین مدعی در تقلبات مالی با نتایج پژوهش‌های (کوپر و کاوادا، ۲۰۲۲؛ الخلائله و همکاران، ۲۰۲۴)، منطبق است زیرا عملکرد خواهان حقوقی؛ عملکرد خواهان حقیقی؛ عملکرد خوانده حقوقی؛ موردبررسی قرار گرفتند. شواهد موجود نشان می‌دهد که تحلیل دقیق نقش و عملکرد هر یک از این طرفین، می‌تواند به افزایش دقت در کشف واقعیت، ارتقاء شفافیت و بهبود کارایی فرآیندهای قضایی در حوزه مقابله با تقلبات مالی منجر شود. ۴- یافته‌های حاصل از شناسایی و تبیین رویه شعبه قضایی در تقلبات مالی با نتایج پژوهش‌های (عبدالباقی و همکاران، ۲۰۲۱؛ برنا و همکاران، ۱۴۰۱؛ تفتیان و دوازده امامی، ۱۴۰۲)، هم‌راستا است زیرا به مواردی از قبیل نحوه اعتراض خواهان به بیانات بازپرس؛ نحوه اعتراض خوانده به بیانات بازپرس؛ کیفیت عملکرد بازپرس قضایی، پرداخته شد. شواهد موجود نشان می‌دهد که بررسی دقیق این مؤلفه‌ها می‌تواند به ارتقاء شفافیت، افزایش دقت در دآوری و بهبود کارایی نظام قضایی در مقابله با تقلبات مالی و اقتصادی منجر شود. ۵- یافته‌های حاصل از شناسایی و تبیین بررسی کارشناسی رسمی در تقلبات مالی با نتایج پژوهش‌های (الیلی و همکاران، ۲۰۲۴؛ یانگ و لی، ۲۰۲۰)، منطبق است زیرا رشته تحصیلی هیئت منتخب کارشناسی رسمی؛ تعداد هیئت منتخب کارشناسی رسمی؛ مدرک تحصیلی هیئت منتخب کارشناسی رسمی، موردبررسی قرار گرفتند. شواهد موجود نشان می‌دهد که تعداد اعضای هیئت کارشناسی رسمی می‌تواند بر جامعیت، صحت و اعتبار نتایج بررسی‌ها اثرگذار باشد و درنهایت، اثربخشی فرآیند رسیدگی به پرونده‌های تقلب مالی را ارتقاء دهد. ۶- یافته‌های حاصل از شناسایی و تبیین عملکرد بازرسان قضایی بر اساس استانداردهای بین‌المللی با نتایج پژوهش‌های (خلیلی و دهقانی،

۱۴۰۰؛ سرکانی و همکاران، ۱۴۰۳)، هم‌راستا است زیرا استاندارد ۴۲۰ برای دریافت گزارش از هیئت‌های کارشناسی کیفرخواست؛ استاندارد ۱۲۰ برای بررسی اسناد و هویت و به‌ویژه اظهارنظر هیئت کارشناسی توسط دادیار پرونده؛ استاندارد ۳۶۰ برای ارجاع به قاضی پرونده برای صدور حکم، موردبررسی قرار گرفتند. شواهد موجود نشان می‌دهد که پابندی به این استانداردها می‌تواند موجب ارتقاء دقت، انسجام و شفافیت در فرآیند رسیدگی قضایی شده و اثربخشی نظام مقابله با تقلبات مالی را به‌طور معناداری افزایش دهد. این عوامل به‌طور مستقیم به بهبود اقتصاد کمک می‌کنند، زیرا تقلبات مالی، مانند ثبت درآمدهای جعلی یا پنهان‌سازی بدهی‌ها، می‌توانند به بی‌ثباتی مالی، کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران و بحران‌های اقتصادی (مانند ورشکستگی شرکت‌های بزرگ) منجر شوند. پایداری و رشد اقتصاد که بر اساس تعریف سازمان ملل (وضعیت و چشم‌انداز اقتصادی جهان^۱) در سال ۲۰۲۵ پیوند جدایی‌ناپذیری با یکدیگر دارند، شامل رشد مداوم، حفظ منابع، اهداف توسعه پایدار و کاهش نابرابری‌های اجتماعی و مالی است که از طریق افزایش شفافیت مالی و جلوگیری از تقلبات مالی تقویت می‌شوند. درمجموع، حسابداری قضایی با ایجاد یک نظام نظارتی قوی، بهبود فرآیندهای رسیدگی قضایی و تقویت گزارش دهی افشاگران، نه تنها تقلبات مالی را کاهش می‌دهد، بلکه به بهبود اقتصاد و افزایش اعتماد عمومی به نهادهای مالی و قضایی کمک می‌کند. این نتایج نشان‌دهنده اهمیت حسابداری قضایی به‌عنوان ابزاری برای حفظ ثبات و کارایی نظام اقتصادی است. محدودیت‌های این پژوهش به دودسته تقسیم می‌شوند: تحت کنترل پژوهشگر، مانند کمبود زمان، هزینه و دسترسی به تعداد بیشتری از خبرگان، به‌ویژه در سطح بین‌المللی و خارج از کنترل پژوهشگر، از جمله نبود مدل‌های مشابه برای تحلیل جامع‌تر، احتمال پاسخ‌های ذهنی خبرگان، آشنایی محدود برخی کارشناسان با تکنیک‌های مورد استفاده و جدید بودن موضوع پژوهش که منجر به کمبود مطالعات داخلی

منابع

- و خارجی شده است. این محدودیت‌ها می‌توانند در تحقیقات آینده با برنامه‌ریزی دقیق‌تر و دسترسی به منابع بیشتر برطرف شوند.
- تقویت گزارش دهی افشاگران: آموزش کارکنان، شرکا و ارباب رجوع سازمان‌ها برای شناسایی و گزارش تقلبات مالی.
- رعایت و تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری قضایی در ایران و همچنین تدریس در دانشگاه‌ها به‌عنوان یک گرایش مجزا
- بهبود رویه‌های قضایی: افزایش کیفیت عملکرد بازپرسان و مدیریت مؤثر اعتراضات در شعب قضایی برای تسریع رسیدگی به پرونده‌ها.
- بهره‌گیری از فناوری‌های نوین: استفاده از هوش مصنوعی و الگوریتم‌های پیشرفته (مانند الگوریتم ژنتیک) برای شناسایی خودکار تقلبات مالی.
- تقویت نظارت نهادی: پژوهشکده عالی جنگ و دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا نظارت نهادی را برای کاهش بار حقوقی و قضایی تقویت کنند.
- پیشگیری از تقلبات مالی: جلوگیری از ارزیابی نادرست دارایی‌ها (مانند بیش‌نمایی موجودی‌ها)، حذف بدهی‌های پنهان و ممانعت از ثبت درآمدهای جعلی در صورت‌های مالی.
- برای تحقیقات آتی، پیشنهاد می‌شود از تکنیک‌های پیشرفته مانند نظام داینامیکز (Vensim) برای مدل‌سازی پویا و تحلیل پوششی داده‌ها (DEA) برای ارزیابی کارایی استفاده شود. این اقدامات می‌توانند شفافیت مالی را افزایش داده، اعتماد عمومی را تقویت کنند و از بروز بحران‌های مالی جلوگیری کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود موضوعاتی مانند حسابداری قضایی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی و فناوری‌های نوین و حسابداری قضایی به‌عنوان مثال بررسی نقش هوش مصنوعی، داده‌کاوی و بلاک چین در ارتقای کارایی حسابداری قضایی و کاهش هزینه‌های کشف تقلب توسط پژوهشگران آتی بررسی شود.
- برنا، محمدرضا و برادران حسن‌زاده، رسول و فضل‌زاده، علیرضا و بادآور نهندی، یونس، ۱۴۰۱، الگوی عوامل اثرگذار بر وقوع تقلب در صورت‌های مالی با رویکرد حسابداری قضایی: بر اساس روش تحلیل مضمون (تم). مجله تحقیقات کاربردی در گزارشگری مالی، دوره: ۱۱، شماره: ۲
- تسنیم. گزارش کامل تحقیق و تفحص مجلس از فولاد مبارکه/ کشف ۹۰ عنوان تقلب از پول‌شویی تا رانت ۹۱ هزارمیلیاردی + جدول. ۱۴۰۱.
- تفتیان، اکرم و دوازده‌مامی، رسول، ۱۴۰۲، شناسایی روش‌های بررسی حسابداری قضایی: کاربست فرا ترکیب، فصلنامه حسابداری و منافع اجتماعی، دوره: ۱۳، شماره: ۲
- خانکی، علی‌محمد و فرزین فر، علی‌اکبر و صفری گرایلی، مهدی و عرب زاده، میثم، ۱۴۰۱، طراحی مدل حسابداری قضایی: تحلیل داده بنیاد و پروسه رتبه‌بندی تفسیری، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره: ۲۹، شماره: ۳
- خانکی، علی‌محمد و فرزین فر، علی‌اکبر و صفری گرایلی، مهدی و عرب زاده، میثم، ۱۴۰۲، ارزیابی ابعاد اکتشافی حسابداری قضایی: پروسه فازی دومرحله‌ای، فصلنامه تحقیقات تجربی حسابداری، دوره: ۱۳، شماره: ۳
- خلیلی سامانی، فرزانه و دهقانی، مریم، ۱۴۰۰، بررسی ارتباط بین حسابداری قضایی و کشف تقلب، فصلنامه تحقیقات معاصر در علوم مدیریت و حسابداری، دوره: ۳، شماره: ۸
- دلبری راغب، محسن و اسماعیل‌زاده، علی، ۱۴۰۲، مدل کیفیت حسابرسی مستقل با تأکید بر رفع نیازهای ذی‌نفعان، مجله تحقیقات حسابداری مالی و حسابرسی، دوره: ۱۵، شماره: ۵۷
- ذبیح اله نژاد، وحید، ۱۴۰۱، نقاط قوت و ضعف حسابداری قضایی: مفهومی بر توسعه اجتماعی- اقتصادی، فصلنامه چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، دوره: ۵، شماره: ۷۲

به کارگیری فنون حسابداری قضایی. حسابداری و منافع اجتماعی. ۱۴۰۳؛ ۱۴(۲).

Abdul-Baki, Zayyad, et al. 2021. The role of accounting and accountants in the oil subsidy corruption scandal in Nigeria. *Critical Perspectives on Accounting*, July 2021

Alkhalaileh, Rahaf, et al. 2024. The impact of external auditors with forensic accounting competencies on auditee firm performance. *Heliyon*, June 2024

Borna, ., M. R. , Baradaran Hassan zadeh, ., R. , Fazlzadeh, ., A. and Yadavar Nahandi, ., Y. (2023). Pattern of Factors Affecting the Occurrence of Fraud in the Financial Statements of Iranian Companies with Forensic Accounting Approach: Based on Thematic Analysis Method (Theme). (e168429). *Applied Research in Financial Reporting*, 11(2), e168429. (In Persian)

Chang, Guanghui, et al. 2025. Retraction notice to "Assessing the impact of financing decisions and ownership structure on green accounting disclosure: Evidence from developing economies". *Heliyon* 15 February 2025

Cooper, John R. & Brett S. Kawada, 2022. Balboa security v. M&M systems: Forensic accounting for determining commercial damages. *Journal of Accounting Education*, March 2022

Delbari Ragheb, M., & Esmailzadeh, A. (2023). Independent audit quality model with an emphasis on meeting stakeholders' needs. *Financial Accounting and Auditing Research Journal*, 15(57), 69–98. (In Persian)

Ellili, Nejla, et al. 2024. Emerging trends in forensic accounting research: Bridging research gaps and prioritizing new frontiers. *Journal of Economic Criminology*, June 2024

Fernandes, Alexandra, 2025. The non-observed economy in the national accounts: New evidence for EU and EFTA Member States. *Economic Analysis and Policy* June 2025

Harish Dua, Shri. 2021. *Compendium of Forensic Accounting and Investigation Standards (As on February 1, 2021)*. The

ذبیح اله نژاد، وحید و غلام نیا روشن، حمیدرضا، ۱۴۰۱، تأثیر حسابداری دادگاهی (قضایی) در کشف تقلب مالی و اقتصادی، سومین همایش بین المللی چالش ها و راهکارهای نوین در مهندسی صنایع، مدیریت و حسابداری، چابهار.

سعیدی، فاطمه و صالحی، مهدی و یعقوبی، محمد، ۱۴۰۱، تأثیر سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی بر کشف تقلب و خطای نوع اول و دوم حسابرسی، فصلنامه حسابداری مالی، دوره: ۱۴، شماره: ۵۵

شعبانی، زهرا، ۱۴۰۳، بررسی ارتباط اطلاعات حسابداری بزرگ بر اعمال و آموزش حسابداری قضایی، مجله حسابداری و شفافیت مالی، دوره: ۲، شماره: ۲

کاکویی دینکی، عیسی، ۱۴۰۰. کتاب فساد اقتصادی. ناشر: به اندیش. سال چاپ: ۱۴۰۰

کولیوند، عباس و حسنی، محمد و متین فرد، مهران، ۱۴۰۲، ارائه مدل توسعه یافته پیش بینی تقلب با تمرکز بر مؤلفه های کیفیت گزارشگری مالی و کیفیت حسابرسی در سازمان های تولیدی، مجله پیشرفت های حسابداری، دوره: ۱۵، شماره: ۱

موسوی فرد، سید محمدرضا و مقداد سادات حسینی، ۱۴۰۲. کتاب نگاهی جرم شناختی به نظام اقتصادی. ناشر: زرین اندیشمند. سال چاپ: ۱۴۰۲

نخعی، حبیب اله و باغیشنی، وحید، ۱۴۰۳، نقش حسابداری قضایی در پیش گیری از جرائم اقتصادی، اولین همایش علوم انسانی با رویکرد نوین، آستارا

نظافت، رویا و مسیحی پور، کورش، ۱۴۰۰، تأثیر حسابرسی قضایی یا دادگاهی در کنترل تقلب و بهبود کنترل های داخلی، فصلنامه مطالعات اقتصاد، مدیریت مالی و حسابداری، دوره: ۷، شماره: ۲

وفایی پور را. ۱۳۹۹. ارتباط حسابداری قضایی با سلامت اقتصاد (پول شویی). نشریه علمی رویکردهای تحقیقاتی نوین مدیریت و حسابداری. ۱۳۹۹؛ ۴(۱۳): ۳۵-۵۲.

سرکانی ا، یوسف س، نبوی، نژادی، احمد، حسینی. ۱۴۰۳. الگوی جامع، شناسایی و تحلیل جرم اقتصادی با

- Quarterly Journal of Economic Studies, Financial Management, and Accounting, 7(2), 85–102. (In Persian)
- Sarkani, S. Y. A., Nabavi Nejad, A., & Hosseini, S. A. (2024). Comprehensive model for identifying and analyzing economic crime using forensic accounting techniques. *Accounting and Social Interests*, 14(2), 175–198. (In Persian)
- Shabani, Z. (2024). The relationship between big accounting data and the practice and education of forensic accounting. *Journal of Accounting and Financial Transparency*, 2(2), 102–119. (In Persian)
- Saeedi, F., Salehi, M., & Yaghoubi, M. (2022). The effect of intellectual capital and social capital on fraud detection and type I and type II audit errors. *Financial Accounting Quarterly*, 14(55), 30–67. (In Persian)
- Taftiyan, A. and Davazdahemami, R. (2023). Identifying Judicial Accounting Review Techniques: Meta-Synthesis Technique. *Journal of Accounting and Social Interests*, 13(2), 31–60. (In Persian)
- Tasnim News Agency. (2022). Full report of the Iranian Parliament's investigation into Mobarakeh Steel: Discovery of 90 cases of fraud from money laundering to 91 trillion toman rent + table. Tasnim News Agency. (In Persian)
- United Nations. (2025). World economic situation and prospects 2025. United Nations.
- Vafaipour, R. (2020). The relationship between forensic accounting and economic health (money laundering). *Scientific Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 4(13), 35–52. (In Persian)
- Yang, Chih-Hao & Kuen-Chang Lee, 2020. Developing a strategy map for forensic accounting with fraud risk management: An integrated balanced scorecard-based decision model. *Evaluation and Program Planning*, June 2020
- Zabihollahnejad, V., & Gholamnia Roshan, H. R. (2022). The impact of forensic accounting on detecting financial and economic fraud. *Proceedings of the 3rd International Conference on New Challenges and Solutions in Industrial*
- Institute of Chartered Accountants of India. New Delhi Digital Accounting and Assurance Board.*
- Kakoei Dinaki, E. (2021). Economic corruption. Tehran, Iran: Be Andish Publishing. (In Persian)
- Khalili Samani, F., & Dehghani, M. (2021). Examining the relationship between forensic accounting and fraud detection. *Contemporary Research in Management and Accounting Sciences Quarterly*, 3(8). (In Persian)
- Khanaki, A. M. , Farzinfar, A. A. , Safari Gerayli, M. and Arabzadeh, M. (2022). Designing and Explaining a Model of Forensic Accounting: Grounded Theory and Interpretive Ranking Process. *Accounting and Auditing Review*, 29(3), 546–585. doi: 10.22059/acctgrev.2022.337365.1008644. (In Persian)
- Khanaki, A. M. , Farzinfar, A. A. , Safari gerayli, M. and Arabzadeh, M. (2023). Evaluating the Exploratory Dimensions of Forensic Accounting: Two-Stage Fuzzy Process. *Empirical Research in Accounting*, 13(3), 189–210. doi: 10.22051/jera.2023.41157.3034. (In Persian)
- Kolivand, A., Hassani, M., & Matinfard, M. (2023). Presenting the developed model of fraud prediction with a focus on financial reporting quality and audit quality components in manufacturing organizations. *Journal of Accounting Advances*, 15(1), 259–287. (In Persian)
- Mousavifard, S. M., & Maqdad Sadat Hosseini. (2023). A criminological view of the economic system. Tehran, Iran: Zarrin Andishmand Publishing. (In Persian)
- Nakhaei, H., & Baghishni, V. (2024). The role of forensic accounting in preventing economic crimes. *Proceedings of the 1st Conference on Humanities with a New Approach*, Astara, Iran. (In Persian)
- NANGIA & Co LLP, 2023. Forensic Accounting and Investigation Standards (FAIS), 2023: Empowering Transparency and Trust (An Analysis)
- Nozafat, R., & Mashipour, K. (2021). The effect of forensic auditing on fraud control and improvement of internal controls.

Zuhroh, Diana, et al. 2025. The impact of sharing economy platforms, management accounting systems, and demographic factors on financial performance: Exploring the role of formal and informal education in MSMEs. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity* March 2025

Engineering, Management, and Accounting, Chabahar, Iran. (In Persian)
Zabihollahnejad, V. (2022). Strengths and weaknesses of forensic accounting: A conceptual approach to socio-economic development. *Journal of Accounting and Management Vision*, 5(72), 38–54. (In Persian)

Forensic accounting and its role in the economy

Abstract

This study aimed to explain the role of forensic accounting in improving the economy through the identification and reduction of financial fraud. The research hypothesis—that forensic accounting has a direct relationship with reducing financial fraud and improving the economy—was examined using a mixed qualitative and quantitative approach, and the positive relationship was confirmed. The statistical population consisted of 96 organizational and academic experts selected in the spring of 2025 through judgmental and snowball sampling. A mixed-method approach was employed, with qualitative analysis conducted in MAXQDA and quantitative analysis using partial least squares (PLS) in Smart-PLS. The main findings indicate that the quality of the judicial investigator's performance (factor loading = 0.99) has the greatest impact on judicial branch procedures in handling financial fraud cases. Furthermore, the number of appointed official expert panels (factor loading = 0.98) and the performance of the legal plaintiff (factor loading = 0.97) play significant roles in official expert reviews and in examining the parties to the claim, respectively. In addition, compliance with Standard 120 for document and identity verification (factor loading = 0.97) was identified as a key factor in enhancing the performance of judicial inspectors in line with international standards. Moreover, organizational client reports (factor loading = 0.97) and the assessments of regulatory body experts (factor loading = 0.96) significantly influence the performance of fraud whistleblowers and claim reviewers. These factors, by preventing financial fraud, increasing financial transparency, and avoiding economic crises, contribute to economic improvement. The results confirm that forensic accounting, by reducing financial fraud, plays an effective role in strengthening the economy.

Keywords: Accounting; Forensic Accounting; Economic Fraud; Command and Staff University of AJA.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی